

САНА ОЛОХ

Х а б а т
1931 сэл алтныны
16 хүнүтэн тахоар

СССР ЧУРАПЧЫТААБЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ
ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААБЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 94 (5761)

1982 сэл, Атырдыах ыйын 5 хүнэ
ЧЭППИЗсыйнага
2 харчы

ССРС

60 сэл

60 ударнай нэдиэлэлэр

ХОДУНАБА, ФЕРМАБА—ҮЛЭ ҮРДҮК ОҢОРУМТУОТУН!

Оройуоннаабы пресс-киин билээрэр

«Кэскиллэр» үрдүк ыамнара

Субуруускай аатынан былааннарын 44-гүү ит-
совхоз Соловьевтаабы

отделениетыгар Евадокин
Васильевна Егорова са-
лайар «Кэскилл» комсо-
мольскай мучат ферма
коллектива сэтгэ ый тү-
мүүнүн хас бирдини фу-
ражнай ынах ахсыттан
ортогунан 1212-лин ит
үүтү ыан, былаанын 130-
туу ит аһаран иһэр. Ол
иһигэр ыаннаабыттар
мэчирэн икки ыйдары-
гар 546-лин ит толорон

П. КРЫЛОВА.

В. Ф. Слепцов ситиһитэ

Евадокия Афанасьевна
Владимирова салайар
Курдаах Эба сайылды-
ын фермата Карл Маркс
аатынан совхоз Вахсы-
таабы отделениетыгар
бир бастын үлээх
коллектив быһылынан
урукаттан биллэр.

Ферма ыаннаабыттар-
а быһыл сэл сабака-
ынаабыттан хас бирдини
фуражнай ынахтан 1299-
туу ит үрүн илгэн ылан,
сэтгэ ыйдаабы сорудах-
тарын 309-туу ит аһар-
дылар. Оттон мэчирэн

Сайылыа саамай үр-
дүк көрдөрүүнү опы-
таах ыаннаабыт Васи-
лий Филиппович Слеп-
цов ситиһтэ. Кини мэч-
ирэн ыйдарыгар сыһаа-
рыллыбыт ынадын ах-
сыттан 877-лин ит үтү
мата.

М. КОЛЕСОВА.

СҮӨНҮГЭ КИМ ТӨНӨ АҢЫЛЫГЫ БЭЛЭМНЭЭТЭ

(АТЫРДЫАХ ҢЫЫН 3 КҮНҮНЭЗЭИ ТУРУГУНАН)

Совхозтар, отделениелар	Үлээт ахсаана	Охсуу (гектар)	Кабыла (тонна)	Сылаас (тонна)	От мээк күтэ (тонна)
Карл Маркс	799	9268	2831	—	90
Одлуун	278	2545	776	—	90
Волугур	132	2360	760	—	—
Мутудай	228	2748	688	—	—
Вахсы	161	1615	607	—	—
Субуруускай	327	3090	1412	763	37
Хатылы	127	1090	357	470	—
Волтово	100	990	521	293	37
Соловьев	100	1100	534	—	—
Эрилик Эристин	919	4783	2098	346	135
Хоптодо	234	1750	605	170	135
Хадаар	135	1033	516	150	—
Хайахыт	128	907	377	26	—
Чакыр	122	1093	539	—	—
«Чурапчы»	424	2168	947,8	30	—
Ойлаа	230	978	386,8	30	—
Киллики	105	820	335	—	—
Арылаах	89	370	226	—	—
Оройуон үрдүнэн	2169	19309	7288,8	1139	262
1981 сылга	2085	23315	9293	2290	342

Көхтөөх коллектив

АВМ-0,4 агрегат
үлээт куугунуура
ыраахтан иһиллэр.
Манна сүөһү аһылы-
тын бэлэмнээтэ
үдэ күнүстэри-түүн-
нөри асыраабанка ба-
рар. Сотору буола-
буола ЗИЛ-130 авто-
сэмсвал күөх маасса-
ны тизээн аралан,
агрегат кини бунке-
рыгар сүөһүт. Ону
кытары даһасыынан
оскуола үрдүкү нэ-
лааһын үрөнчүчлэр-
э куулларга кутул-
лубут от мээк-
күтүн чутас турар
сарай аһыгар илгэн
дыарыстаан иһэллэр.

— Вылаамыт 250
тонна этэ. Ону 20
тоннаан аһара толо-
рогго эбин эбэһэтэ-
лэстэ ылаамыһы.
Ити былаамыттан бу
күннөргө күөсүз үлэ-

лэстэхпинэ эрэ то-
дорор кыахтаахпыт.
Ол иһин балыһын үс-
түү сменанан үлэни-
бит, — диир кэспир
Одлууннаабы агре-
гат звенотун сала-
ааччыта Ю. Д. Пор-
тигин.

Атырдыах ыйын 3
күнүнээди туругунан
звено 90 тонна күөх
маассаны кырбатта-
ран бэлэмнээтэ. Онон
сотору кэминэн кини-
лар графиттаргар
кыһар, ылаамыт со-
рудаһтарын аһары то-
дорор кыахтаахтар.

В. РУФОВ.

Снимоктарга: Опе-
ратор Константин По-
лов. Үөрөнчүчлэр
куудамыт от мээк-
күтүн дыарыстыыл-
лар.

П. Оконешников
фотолара.

КУОТАЛААҢАР ЗВЕНОЛАР • ДНЕВНИКТЭРЭ •

(АТЫРДЫАХ ҢЫЫН 2 КҮНҮНЭЗЭИ ТҮМҮГҮНЭН)

Совхозтар, звенолар	Оттуу ахсаана	Кабыла (тонна)	Бир кыһаа (тонна)
КЭЛИМ МЕХАНИЗАЦИЯЛААХ ЗВЕНОЛАР			
Субуруускай			
Николаев М. Д.	6	290	48,3
Соловьев П. П.	6	130	21,6
Капрынов К. К.	6	115	19,1
Карл Маркс			
Седалищев А. А.	9	154	17,1
Дорогунин П. И.	7	150	21,4
Софронов Н. В.	7	70	10
Дюдорев Н. В.	7	175	25
Эрилик Эристин			
Лунин Д. К.	6	75	12,5

МЕХАНИЗИРОВАННАЙ АҢАРДААХ
ЗВЕНОЛАР

Субуруускай			
Павлов А. М.	6	37	4,6
Эрилик Эристин			
Неустров Н. И.	15	223	14,8
Сидоров С. Е.	13	135,6	10,4
Давыдов П. Н.	15	130	8,6
Карл Маркс			
Гермогенов К. Д.	10	90	9
КӨЛӨ-ИЛИН ЗВЕНОЛАРА			
Эрилик Эристин			
Григорьев В. Н.	11	74	6,7
Степанов П. М.	11	77,5	7,0
Карл Маркс			
Гермогенов Д. М.	10	60	6,0
Аржаков Р. Р.	12	76	6,3
Субуруускай			
Седалищев В. П. И.	9	115	12,7
«Чурапчы»			
Сирябин Н. П.	6	40	6,6
Пинифоров Д. П.	9	55	6,1

Тыа хаһааныстыбатын управлениета.

Өлгөм үүт маастардара

«Чурапчы» совхоз
Арылаахтаабы отделе-
ниетин ыаннаабыттар
үдү ороһойдох юби-
лейи—ССРС 60 сылын
үдү көрө бэлэхтэрдээх
көрсөтүннүтүн ударнай
бахтада турунан үлэ-
счиллэр.

ХИ пятилетка иккис
сыла сагаланыабыттан
отделениета задовольнан
2234 центнер үүт ынан,
былаан 105 бырыһыан
толорулуна. Оттон үүтү
государствода атылаа-
бын сорудада 131 быры-
һыан буолла. Ити ааспыт
сэл туһааннаах кэмигэр
тыһаэтэххэ, 492 центне-
ринэн аһах. Сайытты
мэчирэн икки ыйын ус-
тата государствода 1015

отделениета ыаннаа-
быттар мэчирэнтэн өл-
гөм үүтү ыыр иһин Карл
Маркс аатынан совхоз
Мутудайдаабы отделе-
ниетин рабочайдара оро-
йуоннаабыттар үүтү
баччымыарын өйөөн,
социалистическай куотала-
һынын иһитин тэтитэн,
өссө үрдүк көрдөрүүлэ-
ри ситиһэргэ дуулуһал-
лар.

М. КИРИЛЛИНА.

Кырдыабастар көмөлөрө

Карл Маркс аатынан
совхоз пенсионердара
общественнай сүөһүгэ до-
роххой аһылыгы бэлэм-
нээһингэ республикада
таһаарыт үтү баччымы-
арын өйөөн, оройуон
иһитин кырдыабастар
совхозтары кытары дуо-
табардаһан өтөөһүннэ-
рин далааһыннаан
иһэр.

Карл Маркс аатынан
совхоз Хатын Арылаах

В. ИГНАТЬЕВ.

Аһара толордулар

Сылан отделениетин
сүөһү иһтээччилэрэ са-
раһнай ынах ахсыттан
871-дин ит үрүн илгэн
ылан, былааннарын 76-
лыы ит аһардылар. Ол
иһигэр сайытты мэч-
ирэн иһитин ыйгар хас
бирдини ынахтан 407-
туу ынаһыга үрдүк
көрдөрүүлэри ситиһэр.

Бу ферма ыаннаабыт-
тара сэл сэтгэ ыйын тү-

«СО» корр.

УРУККУ ИТЭБЭС УЧУОТТАНАР

«Сельхозтехника» холбоон сүүрн сорууцарыг. Эн бипрэдэстэрэ — оттуур механизированнай звенолары техничкскэй нэмэлэн хааччийн. Райсовет исполкомун быһаарытынан Субуруускэй дуннун савхоз Хатылы. Савгар. Болтоготугар. Карл Маркс аатынан савхоз Одулуунутар. Төлөй Дирингэр уонна «Чурапчы» савхоз. Сылалар дуннун кэмэ оҥоһулуохтааба. Бу үлэ быһыл быһаан быһытынан сарадамыта. Трактордары техничкскэй көрүү станцигын начальниги М. А. Пингун салайааччылаах 2 автомашиналаах уонна сварочнай агрегаттаах звено тэрилтэ, график быһытынан кэрийэ сыл-

дьан техничкскэй көмөү өткөрөр. Итинник көмөүөн Хатылы Болтоҕо. Одулуун отделениеларын звенолара хааччылынылар. Билигин актистээн кэрийэн көрүү сабалана. Бу сырымга эрдэ сылдыһаабыта Мугудай отделениетин Төлөй Дирингэрэ биригэдэттэ уонна Сылал отделениетин звенолара эмнэ хабыллыахтара. Ааспыт сыллаахха техничкскэй көмө звенога үчүгэй агайды үлэлээбэтэ. Ол быһыл учуоттана.

Быйыл савхозтар оттуур тэрилтээн сөптөөхтүк хааччылынылар. Ол курдук, савхоз быһытынан трактордар, охсор, муньвар массыналар, савпаас чаастар уу суолунан биригэдэттэр аҕалылан савхозтарга тиэрдиллэн тураллар. Маны таһынан АВМ-на туттуллар кууллар, бааланналар, балаакка маты, ыйаала эмнэ бэрилинэ. Савхозтар өтүлэригээн баар уонна сага кэлбит техникага хармстабыллаах, хаһаайыны сыһыан ирдэнэр. Савбаттаах туһаны, үрүтүдүгэр наар кэлтэччи көрдүү эрэ олоруу өмсөөх практикатынан аҕаастанар нэм кэллэ. Билигин соруулут — түргэниг уонна хаачыстыба-лаахтык хааччылы боулар.

Н. ПОСЕЛЬСКАЯ,
управляющая
сольбуааччы.

СОРОХТОР БААРЫ ДА ЫЛБАТТАР

Савханы кэмгэ фермалар, оттуур звенолар үлэһиттэрин медицинскэй хааччылыны мето-дическэй кабинетынан (эбэдиессэ Д. Н. Корянина) быһааннаахтын ыһыллар. Бу күнүгэ специалисттар 12 лекцияны, 28 бэсэдэни ааҕан 575 киһини халтылар. 6 санитарнай листок хаһаарылына. Оттуур звеноларга 24 төгүл сылдыһа-мат 784 киһи медицинскэй көрүүгү бардылар. Ошон участкай балыы-галар аналлаах быһаан-карын быһытынан 32 ферма, 55 оттуур звено-лар хабылынылар.

Звенолары, фермалары аптекаларынан киһи аптека хааччылар. Варыга 239 аптека аҕыланна. Ол иһигэр Субуруускэй аатынан уонна Карл Маркс аатынан савхоз-ларга 100-үү, Эрилик Эристин аатынан савхозка 39 аптека бэри-линэ. Эрдэ аҕыйах да буоллар кумаар эмэ тү-мэтидирэ.

Ол эрээри савхозтар баар аптекалары аты-лаһылар олус аҕыйах, оттон «Чурапчы» савхоз администрацията бири-да ыла илик. Эрилик Эристин аатынан сав-хозка сылдьан фермалары, оттуулары көрдөххө аптека баара көсүбөт. Ошон мистэлэргэ аптека-ларынан хааччылыны, курдук күнүгэ көрдө-булу олохтуур булгуччу-лаах. Мантан хаалбыт кэмгэ манньксыттары, отчуттары кэрийэ сыл-дьан медицинскэй көрүү, леирилар, бэсэдэлэри сөҕөрүү участкай уон-на киһи балыһанан сал-гы ытыллалара быһаан-налар.

М. ФИЛИПОВ,
оройуоннаагы киһи
балыһа кыһабынай
врача.

Отчут маны аах, үлэбэр туһан

Охсуллубут оту ардах былдыһаабына от хаачы-стыбата улаханник нэмтэр, ардыгар түүнүк үөс-үүр. Ардахха от каротина, протенин, онтон да атын витаминнара суураллан хаалаллар. Итинник оту манах элбэхтик ситэһинэ кытарыыр эбэтэр уулаах манах кыһаан, оккуран кырыһы төрөтөр. Үлэни сатаан тэрийээччилэр төһөлөөх да ардах кута турдагына оттообуттарын кубулуһаттар, ол үрдүнэн оту буюрту ыһмакка хомуйаллар. Киһи-лэр «кислородтэ» бу бааллар.

Челябинский аныһаа-чы «Тепличнай» савхоз оҕуруот аһын үрдүк үү-нүүтүн ылан, 1981 сыл-лаахха СССР КК, ССРС Министрдарын Советын, ЦСБКСК уонна ЫБСЛКС КК көһөрүлэ сылдыар Кыһыл знамя-тын наҕараадалаһы-та.

Синьокка: агроном
А. Е. Лаптева.

(ССТА фотохроника).

АРДАХТААХ КЭМНЭ ОТТУУР НЬЫМАЛАР

БӨДӨН БУГУЛЛАР

Халлаан босхо былы-тынан быста-быста ар-дыр буолдагына, асты-быт кэмгэр муньууу-ууһу 1—2 центнердээх бөдөн бугуллары оҥо-руллар. Охсуллубут оту суук-катын ордук сытыары-лабат, от ситэ 35—40 бырыһыана сараһаарын кытта быһыта тыһыан субуулары оҥоһуллар. Субууа сыгар от 30—35 бырыһыан кэригэ сий-тээх да буолдагына сий бугулдуохха сөп. Күн көрдөгүн ол бугулдары ыһан куурдулар. От кууруутун бырыһыанын лаварга үүнэн турар от 70—75 бырыһыан сий-тээгин билэр наадалаах. Бугуллары үчүгэйдик куурбуттарын кэмнэ кэ-биһэллэр.

ОТ ОТУУЛАР

Бу ньыма — бары ньы-малартан савнай эрэл-дэхтэрэ. Маска ыһа-мат от хаһан да буюрту буолар. Ол оннугар тү-бүгэ өлбөх.

Түбүгэ дүн маһын бэ-дэмнээһинигэр. Сорохтор оһуоха от куурутун ту-һаналлар, онно иһигэри сөдүн мастары кэккэлэ-тэн баран оттору ол үр-дүгэр кэриһаллар. Чуга-һыан күрүө суох буол-дагына, аргы атаҕын курдук моду сокуе ба-һаналарга сис мас быра-дан баран сытыары сө-линдэри тэлэтэллэр. Манньк үлэлиир звено-ларга тракторынан мас таһан биэрэр ордуу. **ТУУСТААХ ОТ** Тууһуурга 18—20 бы-рыһыан сийтээх от, ол аата көһөрүү сийтээх от сөп түбөһөр. **Тууһааһын нуормата** 1 тонна онко 10 кг туус. Итинчэ тууһу куттааха, күнүгэ 10 кг оту сийбит ынах ортогунан 70—80 грамм тууска тиһэр. Ити сууккатаабы нуорматы-гар сөп түбөһөр. **Оту тэһиллэһитин кэм** 30—40 см халыһаах-гына тэлгэчэ быраһыл-лар, кэмнэтин дэхситин туус нутуллар. Атыр-

дьаһынан кэблэр сир-дэргэ туус иһинэн ку-гуллар. Оттон подборщи-цы туттар сирдэргэ КРН-4.2 культиватор уоҕу-дууну тарҕатар баанка-тын олордон тууһу, онко туттараллар. **БУУРАЙ ОТ** Охсуллан баран ходу-һага өр сыппыт 40—50 бырыһыан сийтээх оту куурдар да, сийлэһинир да кынах баар буолла-рына буурай от оҥоһуллар. Ол технологията манньк. Ардахын уута чаккы-ры сылдыар эбэтэр на-һаа сийи ыһыт от ма-нькка бардах, түүнүгү-рөн хаалар. Ол иһин тас сийгэ сараҕайыт оту кэ-биһэллэр. Кэбиһип төгү-рүк формалаах буолар. Диаметра 2,5—4,5 метр, үрдүгэ 3—7 метр буол-уон төп. Оту дыалтаа ууруууна тууһанар уон-на тэһиллэр. Манньк кэбиһин 40—50 кыраа-дыска тийэ сылылар, оччолуна буурай от үөс-күүр. 70—80 кыраадыс иһигэригэр от умайар

Булгуннаах — айылга би-р ураты көрө көстүү-дээх сайылыга буолан биэрэр. Манна хас сайыл ахсын Карл Маркс ааты-нан савхоз Мугудайдагы отделениетин биригэдэттэ үлэлээх «Каскил» комсо-мольскэй-мччат ферма тах-сан сайылыр. Фермалар үксүлэрэ сүөһү ииткити-

Эбэһээтэлистибэ туолуутун бэрэбиэркэлимит

БУЛГУННААБЫ УМУУГА ХААЛЛАРЫМАН

гэр сага сытан эрэр эдэр манньксыттар, үлэлиил-лэр. Киһилэргэ наставни-гынан оһиттаах Анастасия Романовна Толстоухова сы-һаарылаһыт. Оттон стар-шайдара, сельсовет депу-тата, комсомолка Светлана Пермикова.

Бу эдэр коллектив сы-сабаланыагыттан хас бири-ди фуражнай ынах ах-сыттан 1306-һы кг үүтү-ман, сөтө мйдаагы эбэ-һээтэлистибэтин 373-үү кг аһаран, отделениега ку-талаһы иһики күнүгэр иһэр. Ол иһигэр маччират иһики ыйыгар хас биригэдэ ынах ахсыттан 580-нуу кг үрүг илгэни ылан, фер-ма бэһиэтэммит кирбиитин 102-һи кг аһарыта. Ити барыта, манна сүөһүттөн ыһыллар бородуккеуһаны өссө дэлэтингэ кыахтар-толору баалларын көрөһи-

аһаран иһэр. Киһи маччи-рат иһики ыйыгар ынаһын ахсыттан 623-үү кг үүтү-һабыт. Билигин «Каскил» кол-лектива хас биригэдэ фу-ражнай ынаһын ахсыттан күнүгэ ортогунан 10-нуу кг итарҕа суох үрүг ил-гэни ылары ситистэ. Ол эрээри, манна биэр-дэ, бидон курдук, о. д. а. наадалаах иһиттэр тий-биттэра манньксыттары улаханник эрэйдиэр, иһэр уонна атыһыта туттар ууһан хааччылыны эмнэ ситэ тэ-риллибэтэх. «Хаһаа, су-руһаа, радио туһунан эгэ-да барылаһабыт — биһиһигэ эрэ үлэбэт», — дһэллэр кыргыттар. Маннаах олохтоох ком-сомольскэй тэригэ болҕом-тогу уурбатар, сайылык-ка үлэлиир бөһөтөн мччат-тарын умнууга хаалларбыт.

Манньксыттар ортолору-гар политическэй-иһитэр үлэни мччмааһаах комсо-мольскэй тэригэ секрета-ра С. Попов сайылыктарга тийгэ сылдыһаа, мччаттар күнүгэри кыһалларып иһигэ-тоһон ыйыталаһат, комсомоллар хайдах үлэ-лиллэрин көтүрүмүһааба-эбит.

Сайыһы маччират иһи-дарыгар өлгөм үүтү ыһыга-оройуон үрдүнэн мччмаа-лаах Мугудай отделениетин манньксыттары ыһыһыт эбэһээтэлистибэлэрин толо-рууларыгар комсомоллар уонна мччаттар төһүү күү-һүнэн буоллаллар. Ошон олохтоох комсомольскэй тэригэ, отделение сала-тата эдэр манньксыттар ортолору гар политическэй-иһитэр үлэни күүһүрдэрэ, киһилэр үлэлиир, олорор усулуобуйаларынан иһи-тириһтирэр, маччират өл-дһаһытаах иһдарыгар өл-гөм үүт иһин охсуһуу ти-рээһинин өссө түһсара наада буолбур. **С. КАРПОВ,**
«ИП» оройуоннаагы штабын чилиһнэ. **В. РУФОВ,**
хаһыат аналл. көрр.

ИДЭНИ БАҢЫЛААБЫТ КЫҢАМ

«Трактор» колхозна са-һардыы үлэлээн эрэр уолуһаны, иһигин, аҕа-һын кытта Чурапчытаа-бы МТС бастаһы улахан тэриһин тутууга кир-пиччэ үктээһинигэр ыһыһыттар. Онно киһи-рэн трактор дизин аан бастаан көрбүтүм. Ол тийэр келэ тэһинин ту-һан Степанида Николае-вна Карпова, Илья Куз-мич Дьячковскэй иһигэ-тин салайаллары олус ыһсыра көрөр буола-рын. Араһа ити меха-низатор буолар дьылба-һын быһаарбыта. Били-гиниһигэ холбоотоххо, ол ыһсыра, сөһө-маһаһа көрөр трактордарбыт дизхтээн олус кыра кыамталаах эбиттэр.

Калия механик-ком-байнер идэтин баһылаан 50-с сылларга хонуу ха-һабылын рулуй тутан, колхозтарга үрдүк үү-нүүнү ылар иһин охсу-һууга ыһыһыттым. 1953 сыллаахха С-4 көһбай-һынан 475 гектары быста-ран 3500 центнер бурду-гу хомуйтарбытым. Миз-хэ идэни биэрбит, өр сылларга үлэлээбит кол-лективтытан бэһэтин кэмгэр кэмнигэ тэһи-бит Валентина Гаганова бачыһынан Ленин аа-тынан колхозна механи-гынан таһыһы араар-быта.

60-һус сыллары оҕу-руот хаһаайыстыбатын өрө көтөҕүүгэ туруорул-лубут сорукутары быһаа-рыһа Мындаһаһыга эвеневоудунан үлэли-сыйдыан көрүбүтүм. Кэ-лиһ бөдөнсүбүт элек-тростанцияда директоры-нан үлэли сыйдыан бэ-һэм собулуур идэбэр тракторбар, төһүүбүтүм.

Билигин бочуоттаах сынһааланга да олор-дорбуи, си-дүүгэр буол-баппын. Фермаларга яраас тэриллэри оҥоро-буи, үөрөнөөччилэри са-һаһан кирпиччэ үктээ-һинигэр үлэлэтэһин.

ЧТЗ, НАТИ, Т-2Г трактордары үлэлэти-оччотоску колхозтар баа-һыналары танастааһы-һа, туорахтаах культу-ралары үүнэриһгэ кыт-тыбыһым, ол кэмнэргэ мизхэ наставник учуу-талбынан буолбут Н. И. Седалищев кытта биригэ «Коммунизм» уонна Энгельс аатынан колхозтарга биригэ үлэ-лээһинин олус үчүгэй-дик ойдүүбүт, улахан-ник маһана ахтабын. Киһи майгытынан сыты-ары-сыһаһа, техниканы даһаны үчүгэйдик билэр киһи буолан, мингин эл-бөххэ үөрөһүгэ.

Түгэһинэн туһанан түһкэтэх тыа сирин оҕо-ло механизатор идэтин баһылаан үлэттэн дьолу булуубар куорсуи аспыт «Сельхозтехника» хол-боһук коллективын үйэ-һаһааһа юбилейһан иһтан эрдэһин тиэрдэ-һин. **А. КАРДАШЕВСКАЯ**
үлэ ветерана,
Ленин орденн
кавалера.

Аан дойдутаагы бимрэг хөлбонүү чуолхай быһаа-рымылтын, норуоттар ин-ан ардыларынаагы бы-рааптар торут нуормала-рын сирэй-харага суох сиргэ-буорга тэпсэн, На-ражы Ливан столицата Бейрутта киэн масштаб-таах варварды саба тү-һүүнү оңордо. Куорат эр санаалаах көмүсөөччлэ-рин утары израильскай армия ударнай куустара—танкалар, самолеттар, ар-тиллерия, байыаннай ха-раабыллар—бырабылын-нылар. Хас күн ахсын сионистскай военизна дүүдэ-дүүһүнэ суох атаа-налааһына ливанскай сир-га өлбүттэр уонна баа-һырбыттар ахсааннарын ханатар. Кинилэр 90 бы-рыһааннара—өйөлөөх на-һилиэннээ, сүһү-үһүн оло-лор уонна дьахталлар.

Тель-Авив ХНТ Кут-тал суох буолуутугар Со-вета Бейрутта блокадала-һына угалыппакка тохто-тор туһунан модуууу-лаах быһаарымтын аан-һа ахтыбатын ыйаа тур-наа, французскай «Нот-дье де пари» хаһыат израильскай салайааччы-лар Бегин уонна Шарон

«аан дойдутаагы обще-ственность быраабыстаа-һынарыттан букааһы ку-маардаабыттар» диин ба-һиэттир.

Кыыллыбыт агрессор-дар итинни холбоһура суох үүһ-төһүннэ суох барыа.

Комментатор колонкалара

лара кинилэр байыларин кинилэригэр Вашингтон өйөбүлэ нуруун бварын биллэлэринэн быһаарыл-лар, Вашингтонга ПЕТ-тин уонна Ливанга на-циональнай-прогрессивнай куустара суох оңортуурга дүүдүһалларын кистээт-тэр. Онуоха дьиннээх геосиондтан даһаны тут-тууматтар. ХНТ Куттал суох буолуутугар Со-веттар суох-сорогох АХШ делегацията эр ливанскай столицаны блокадалааһы-ны устар туһунан модуу-йууну айууртэн аһаас-таһаа. Ону Тель-Авив америкаанскай администра-ция уотараттаах алгыһын быһаарымтын ылдына.

Израиль уоту тохотор туһунан сөбүлэһинлэри бэйэтин бойбуой позиция-ларын түспэрэргэ уонна сана резервалэри чуһаа-

тарга туһанарын итиннэ ол кэминтэн байыаннай дьаһыаны хаттыан саа-һыларын туһунан бэйэтин правительствоттар он-нообор Ливанга баар америкаанскай посольство биллэрэр. Ол эрэри өфи-

циальной Вашингтон бе-йэтин советтаарын Ливан-га ыһырытаах уонна уо-лаһынаах агрессивнай дьаһыларын иһин буруй-дууртан дүүһүрдээхтигэр аһаастаһан туран, бэйэ-тин дипломаттарын иһи-тиннэриилэрин «билбэтэ-буолар». Чахчылар АХШ-тара Израиль сана буруй-у оңорууларга алгыһы-наа ливанскай трагедияны тохтоһуон баарбыттарын туһулуудалар. Рейган ад-министрацията, диин су-руйар французскай «Юма-инте», бу регион норуот-тарыгар кинилэр тутулууга суох буолууларын Уруг-дунэ бэйэте талбытынан дьаһалар санаалааһын де-монстрациялаан кордорер сыалы туруорунар. Сото-рутаарыта арай Ливантан эргилибит америкаанскай религиознай деятель Дж.

Бейди «бу быһаарып са-һанар нэмгэр аһахтарын кинимтор АХШ салайаач-чыларын быһыыларттан килэйэрин» туһунан эттэ. «Бегин уонна Шарон иһинлэригэр бийилибит хаан бийиги иһинлэригэр аһаа таммалар, ол хааны АХШ-тара кыһаан суу-һуохтара суога» диин эт-тэ Дж. Бейди.

Кини-аймах суоһаа палестинедтар уонна ли-ванедтар нэдээһинин, сөр-донууларын-мунганыллар-ын кытта эйэлээр кы-һа суох. Бары чинниэй дьон изотера—израильскай талабырдыгтар ливанскай сирга онорор кыһаллы-быһыларын угалыппакка тохтоһоллорун ситиһин, ССТА сайабылыанньа-тар бэлэтэһинин кур-дук, ХНТ устаабынан ко-руллубут агрессоры уо-дуганнааһыныга бары дьа-һаллары аһаас суһаллы-ылаа, бэйэтин ыһааһы-ныах тыһын ХНТ Куттал суох буолуутугар Совет-этиэхтээх.

Б. ШАБАЕВ,

ССТА ырытааччыта.

АДН—ССТА фотолара.

«Производства үөрөх күнэ» диин ааттанар Гер-мания Демократическай Республикатыгар үрдүкү кылаастар үөрэнээччилэрин практикага. Итинни күн ыйга иһин төгүл 7—10 кылаастар өбөлүрүгэр тиһиги быһаакка ытыллар. Тыа сириттэн сыл-дьар өбөлөр кооперативтарга уонна тыа хаһаайсы-тыбатын холбоһуктарыгар, оттон аһаахтар—про-мышленнай предприятиеларга итиннэ тутууларга үлэһиллэр. Үөрэнээччилэр онно үлэһэ дьодуруга үһүлүлүлэр, араас идэлэр туһунан өйдөбүлү ыла-лар, аныгы промышленнай уонна тыа хаһаайсы-тыбнай техниканы кытта билсэхтэлэр.

Снимокка: Дрезден уокуругунаагы биир тыа ха-һаайсытыбанаа кооперативка ыччагы үөрэтти тү-тэнэ.

АНЫ КЭНСИЭРБЭЛЭЭНИНИ САТААН БЭЛЭМНИЭХХЭ

Куһун—кыһамнылаах дьэ хаһаайытыгар үтүө түбүктөөх кэм. Кини отоннору, тэллэйдэри, овуруот аһын кыһымыга хаһаанар.

Сайын, күүһүн бөлөх-тэрин хараймы саамай тарҕаммыт нымата—баанкага кэнсиэрбэлээ-һин. Баанканы үгэс кур-дук, дьыһа 30—40 ми-нүүтэ оргуйа турар ууга «стерилизациялыыл а». Ол эрэри дьыһа итин-ник кэнсиэрбэлээһинтэн ардыгар ыарахан ыарыы —ботулинзм—турар кут-таллааһын умнууохха наада. Дьэ ол иһин сте-рилизациялыыллар дьы-һа иһи кыһынаа ылы-лыһа.

Кэнсиэрбэлээһин иһинэ ыһааһах усулуобуйала-ры тутуһары эрбэр. Оң-чодуна эр бородуукта сиргэ куттала суох буо-лар. Оттон онуку усулу-обуйалар кыһыныһтар-на, кэнсиэрбэлээ аһаас түбөһит дьааты таһа-ар ботулинус микроба-

ра сайдан барыахтарын сеп. Ол микроб почвага, балык, ыһах сүөһү, уу поторун оһоһотторугар баар буолааччы. Микроб улахан тулуура суох эрбэри, ботулинискай палочка споралара бэрт тулуурудаахтар. Оннообор ортуутуга даһаны дэби-гис өлөн биэрбэттэр. Аһаардас автоклавка 120 кыраадыс итиннэ термис-кэһи обработкалааһын эр споралартан быы-һыыр. Дьэ ол иһин про-мышленность бэлэмнээ-бит кэнсиэрбэлэрэ кут-тала суохтар. Өсөс боту-линус палочката кисло-рода суох эйгэһэ эр сай-дарын, онон баанканы герметизациялааһын ки-нэхэ табыластааһын са-һатар тоһоһоһоох. Сал-һын кинибэт тына хап-пахтаммыт баанкага спо-ралар түргэнник улаа-таллар, төрүүллэр-уу-һууллар уонна токсина-ры таһаараллар.

Дьэ билигин дьыһа кэнсиэрбэлээһинтэ туох

буолуон сөптөөбүн кө-рүүбүн. Өскөтүн хаһаай-ка овуруот аһын эбэтэр фруктаны кинэйэн суу-һааһына, олорго боту-линус көбүтээччилэр баар буолуохтарын сөп-төөх буор, кир хаалар. Оттон бородууктаны хо-лобур, тэллэйи, аһаас үчүгэйдик ыһаастааһын чинчэнтэ суох буолаач-чы. Онуоха дьыһа обра-боткалааһын үксүгэр көрдөбүлгө эппиэттэбэт.

Онуку кэнсиэрбэлтэн сү-һүрүөххэ сөптөөгө өйдө-нөр. Дьыһа сөбүтүөлкээ-һыныга хайдах дьаһалар наадаһын? Бастагы көр-дөбүл: сырһену, баанка-ны, халлаһы обработна-лааһынга ыһаас буолуу-ларын кыһааһытык ту-туһуу. Фрунталары, отоннору, овуруот аста-рын, күөх үүһэйини эл-бөх ууга сууһуулауохтаах. Ордук тэллэйдэри кыһ-ыһоһхэ. Иккиннэһин, ман-ныгы кыһааһытын ой-дүүр наада кэнсиэрбэ-

лээһинтэ сиһэйэй, бү-түн эрэ үүнүү барар.

Герметизациядамыт са-һабыллаах баанкаларга эл, бадыты, күөх үүһэ-һини (ордук үкүрөбү, пор-тулаты), кэнсиэрбэлээр табыллыбат.

Тэллэйдэри маринурий-дыыр ордук. Маринадка эбиһилер кислота спора үүнүүтүгэр, токсин үөс-көһүнүгэр мөһөйдиир. Ол иһин айылдаттан кис-лотата суох овуруот ас-тарын уонна фрукталары огурусу, күөх горох, гру-ша, персик, абрикос, на-һар кэнсиэрбэлээһинтэ маринадка хайаан даһ-ны уксуснай эбэтэр лимоннай кислота сөптөөх доһаһын эһэххэ наада. Дьыһа кэнсиэрбэлтэ 10 кыраадыстан үрдүк суох температурда харайыл-лар. Удлүбүт халлаһаах баанка бородууктата сиргэ туһанылыбат.

М. ШЕВЧЕНКО,
врач.

(Санитарнай сырдатты КНЧП).

1964 сыллаахха Кы-таанахтарга эрсиэт тэ-риятин үчүгэй үлэте республикага бийрээт-китэ. Кини опытын про-пагандалаһар «Кытаа-наахха культурнай эрсиэт-ни төһөөлөр» диин брошюра бэһээттиһин таһыһыта. Ол кэмтэ Ф. В. Макаров Кытаа-нах селпөтүн бырабы-лыанньатын председате-лин сөбүтүөлкээ сөлбү-һааччынан үлэһирэ, профсоюз месткомун

дьяныһаа кестүүк та-һаһыһаа, «улахан дороо-бо» чэйиһин бэлэтээһи-та. Бастааһ үлэһити Му-судай селпөтүн кини ма-һаһыһыны сөбүддэһиһи-һин эрө таһаарбыттар. 1941 сыллаахха Бу-дун оройуонугар Тумат эрсиэтин факториятын сөбүддэһиһин аһаан барбыта. Эрсиэнтэ эр сыллаах аһааһы суох үлэте «Бочуот аһаа» ор-денынан бэлэтээһинтэ, Советскай эрсиэт туй-

Үчүгэй дьон туһунан

УБАРААБАТ УМСУЛБАН

председателе этэ. Быра-сылыанна председателе М. И. Яковлев, прода-вецтар: В. Р. Городец-кай, А. Н. Дьячковскай, А. Т. Карсанаев, Е. И. Макарова, Г. С. Городец-кая бары да үлэһэ дьу-луурдаах дьон этилэр. Бу коллестив РСФСР көһөрүлээ сылдьар Кы-һыл аһааһын үс сыл ил-дэ оһорбута.

Федор Васильевич ос-куола шартатыгар оло-һон үөрэмнэтэх иһин. Быраата, оччолорго «Поммунизм кыһата»

колхоз бырабылыанньа-тын председателиһин үлэһэбит В. В. Мака-ров, аһаарга, суруйарга үөрөһүтэ. Тэрийэр дьо-луурдаах ыччаты биир дойдулаахтара һөһиһиһ Советын исполнотун председателин сөлбү-һааччынан талбыттара. Сүүрбэ биир саастаах эдэр иһин Якутскайдаа-һы национальнай ба-һаамнай оскуолага үө-рөххө ыдыллыбыта. Он-тон салгыы ИЦЭС тутуу-тутар улаһын хаалбыта. Түөрт бастыг тутааччы-га ударник үрдүн аатын иһэрбэттэ. Кинилэр-тэн биһрдэстэр Федор Васильевич этэ.

Эрсиэнтэ үлэһэһинни гини продавецтан саға-лаабыта. Нөһиһэһини үлэһэ, үтүөһэ уһараабат хааччыһыта үтүө холо-бурдаах үлэтин бэлэ-тэһи селпө бырабы-

Н. МАКАРОВ.

Редакторы солбуһааччы С. Н. ЧИЧИГИНАРОВ.

«Союзпечать» охчуоннаагы отделениета 1982 сыл атырдаах ыйы 1 күнүттэн 1983 сыллаагы пе-риодическай бэһээһи суртуууну саһалаата.

Хаһааттарга уонна сурунаалларга суртуууну си-һээ бары отделениеларга, предприятияларга, тарти-таларга уонна учурдениеларга бэһээһи обществен-най тарҕатааччылар ыладаллар.

Ведомственай суруттары атырдаах ыйы иһи-һин түмүттэнэр.

«СОЮЗПЕЧАТЬ» ОТДЕЛЕНИЕТА.

Чурапчытаагы оһо-спорттивнай интернат-оскуола оһууан ытыы секциятыгар 1982—1983 сс. үөрөх дьылыгар уолаттары уонна кыргыттары (VI—IX кылаастарга) ыллар.

Үөрэннэн баһалаахтар маннын докумуону ыы-таллар:

- директор аатыгар сайабылыанна;
- характеристика;
- медицинскай аһаһааһа;
- үөрөх туһунан свидетельствот.

АДМИНИСТРАЦИЯ.

БИҢИГИ ААДЫРЫСЫТ: почтовый индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОНАРЫТ: редактор — 21-395, отделлар — 21-495, уопсай — 21-505.

«Сэһа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинскаго районоа КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.